

A venyige

1

Belőlem készül a bálvány. Na, erre sem számítottam! Madárral, medvével sokáig elvoltam; ami táplálékszámba ment belőlem, letépték, lecsipkedték, boldogan magukba tömték. Nem úgy a csupasz testű nagyeszűek! Azok a madarat, medvét elkergették, közben fintorogtak, ami nem volt édes, kiköpdösték, de az egész termést lefoglalták. Vízvájta, öblös sziklakövekbe hajigálták, odvas farönkökbe, és rájártak. Aztán csodálkoztak, hogy a fejükbe száll, hogy úrrá lesz rajtuk, hogy ordítanak tőle, ugrabugrálnak, a földön fetrengenek, hallucinálnak. De ahelyett, hogy véget vetettek volna a csoportos önkívületnek, még inkább rákaptak, megtették ünnepnek, a szükségből erényt, belőlem kultnövényt csináltak, a bogyótaposást tartva civilizációnak, a dülöngélést felszabadítónak.

Módszeres torzítás tárgya lettem, őszerintük nemesedtem: nemsokára szám-talan változatban, egyre kövérebben, egyre cukrosabban, egyre katonásabb alakzatban sorakoztam valamennyi napsütötte domboldalon, fényt csapolva, befogva a nagy munkára, mint a mámor rabszolgája, zöld forrása. Megaláztak és imádtak: emberarca lett a szertartásnak. A bor az elme tükre, a bálvány az elme szobra: testére inda fonódik, az indán a szőlő fürtje, fejét borostyán koszorúzza.

Ez még egy előző kultúra. Lehetett volna lonc is a fején. Vagy tüskés vadszederág. Mi, kúszónövények magasra megyünk és mélyre. Ugyanezt teszi velünk a bálvány: felröpíti őket az égbe, a szabadság szédületébe, aztán leejti a porba, a másnapos ürességbe. Ők mélyebben gyökereznek a nemlében, mint mi. Mi újra kinövünk a földből, visszajövünk, ők soha. Mindig a harmadnapra várnak, mégse jön el, csak a másnap: a zúgó, szűrő abroncs a széteső fejre pántnak, a töviskorona.

2

Akik most alattam lakomáznak, senki nem találná ki: menekültek. Mögöttük árulás, vereség, abszolút történelmi másnap. Harmadnap sehol a láthatáron. Ötven férfialak, átmentve a jelenbe, menedéket élvezve, haladékot kapva, ötvenen: aznapiak. Meg rokonok is, egy szerteágazott királyi család tagjai. Bár nyakig a pácban, a süvegük csúcsáig benn a hagyományban. A hagyomány előírja az ünnepet. Gyászra, születésre, egybekelésre. Az idő szorít, neki is látnak mindjárt a lakomának, nem lehet panasz a terítékre: mozgósítva a falu népe.

Részlet az 1688 munkacímű szövegből.

Sajtos, sonkás tálak, friss és szárított fűszerek, ecetes diópaszta, töltött padlizsán, grillezett, gránátalmamagokkal szórva. Szárnyasok, vadak, töltetlen és töltve. És persze tükörtojásos lepénykenyerek, a többit nem sorolom. Mindez egy folyóvölgyben, egy sziklaasztalon, a Kaukázus déli oldalán, ami nekem még mindig oltalom. Itt még vadon is elvagyok és mégsem szedetlen: még mindig van olyan ízkomponensem, amire a bálvány igényt tart. Nem is tudom, hízzon-e ettől a venyige-lelkem vagy inkább sírjon. Mindegy: engem is beletaposnak a kádba, szükség van a sok ásványból és növénytársból, cserzőszumákból, galagonyából, csipkerózságból, feketenyárból, magaskőrísből, homoktövisből összeálló kisvilágra, termőhelyem vad illatára, zamatára.

Itt vannak alattam; fatörzsekre kúszó, ágakról lehajló liánjaim szinte eltakarják őket, a trónfosztottakat és a kísézőket. Föléjük borulok, mint valami baldachin, fűrtösen-levelesen, meg néhol rájuk mint védelmező sátruk, takarásuk. Fölöttünk az ég mélykék pavilonja, egy fiatal daru a szárnyát próbálgatja, lent barna kecsketömlők az asztal mellé dobva. Szolgák szívják a bálványt a lopóba, a királyi családtagok közfelkiáltással választanak asztalnagyot, mindjárt hármat, egyet a gyásznak, egyet a kisdednek, egyet az ifjú párnak; de milyennek?! Mindenki komoly, mindenki vár, mindenki készül a bálvány jöttére, a kitöltésre, a hörpintésre.

Folyékony bátorságnak hívják. Édes támaszuknak, lelki gyámoluknak. Asztaluk dísze, legjobb barátjuk, nyoszolyán is a társuk. Felszítja lanyha vágyuk, táncban vezeti a lábuk. Leöblíti a hajukat, illatosítja a ruhájukat, tisztítja sebeiket, elveszi bűneiket. Loccsan a tűzbe, a földre, szent lesz kehelybe töltve. Isszák tülökből, pohárból, cipőből. Állva, térdelve, ülve. Összefogódzva, csókolózva, maguktól megrendülve.

3

Első a köszöntő, ami az imával egyenlő. Kérj, követelj, köszönj. Az asztalnagyok a bálvány papjai. Ahogy a grúzok a borivás, ők a meggyőzés bajnokai. De amiként egy a haza, úgy csak egynek van/lehet igaza. Igen ám, csak hogy a haza széjjel van kapva. Jelenleg ketten osztoznak rajta. Két birodalom mancsa tépi. Az egyik a perzsa oroszlán, a másik egy farkas, az oszmán. És már bejelentkezett a harmadik, egy medve, az orosz, hogy ő is besegíthetne.

Grúzia az Úr szőlőskertje, amit magának tartogatott a teremtő, amikor a földet felosztotta. Minden nép beállt a sorba, kivéve a grúzokat. Azok egy nagy asztalt ültek körül akkor is: mulattak. Mire észbe kaptak, mindenről lemaradtak. De Urunk, nekünk nem jár semmi?, estek kétségbe a grúzok. Hol voltatok, ti ostobák?, korholta őket Isten, *a süketnek nem csöngetnek kétszer*. Ez nem igazság, feltették a grúzok, mi azért maradtunk ki az osztozkodásból, mert épp a te egészségedre ittunk! Az Úr mosolyra fakadt, amit magának szánt, nekik adta; ez a mosoly fűrészi azóta is Grúziát, ha nem is egyformán éri az arcokat.

Feláll az első asztalnagy, a második, a harmadik. Egyik az övét húzogatja, másik harántállásba helyezkedik, harciasba, könyöknyi bajuszát pödri a harmadik. Már nyelvükön a szó. Bár a sorrend eldöntetlen, mindjárt kiderül, melyik-

nek aranyabb a toroka. Ám ekkor, bár ez nem egyezik az etikettel, leinti őket a házigazda. Hármat leint, a többinek beint, felzúg a férfikar, valamelyik hegyi nép dala. Hallottam már medvétől, madaraktól, elég idézni belőle egy sort: *Szülőházamat egy még oly megálmodhatatlan Paradicsoméért sem adnám oda!*, íme, a grúz lélek költői foglalata.

4

Én, iskolázatlan vadszőlő, aki túléltem a jégkorszakot, nem tudom, van-e még hazám, mert ahány csak van/lehet a föld domborulatán, mindegyikből kiszorulólok. Azt sem tudom, mik a jó verssorok, és most már nem is akarom megtanulni. Tanulják meg a kiválasztott fajták, a jól hizlaltak, hogyan dicsérik őket erre tartott szavak, szabvány formába szorítottak: *ők a mézízűek, az éjszínűek, a jóerejűek.* Kezdenek ők valamit azzal, aki ilyet szaval, mint ez a királyi herceg, ugyancsak semmibe véve az etikettet: *A bánat óceánján az eltemetett remények urnája úszik!*

Odakínálom neki a lelógó bütykös száram: akassza fel rá a lantját, csak ne verseljen! Inkább énekeljen! Fonják együvé a hangjuk, ahogy a templomban szokták. Illetve, azt se kelljen. Fonódjon magától a forma. Keljen. Legyen telt, levegős, mintha kalácsból volna. Legyen nekik, ha azt szeretik, úrvacsora: hangkenyér. Ajánlják fel az égieknek mind a három szólamot: *Te vagy a szőlőskert, borulsz virágba, nincs nálad méltóbb a magasztalásra...* Ha nem is rólam szól, mert a címzettje Mária, azért szép. Remegnek a leveleim, csilingelnek a fürtjeim, az apró szemű vigályosak.

Innentől nincs megállás, nincs lélegzetszünet, egyik asztalnagy a másik szájából veszi ki a szót, bár ezt is tiltja az etikett. Ezt a szónoklatvágát aligha bírhatnák tüdővel, ha én és társaim, a fák, a bokrok nem pumpálnánk tele a lakomat tiszta levegővel. Őket ez nemigen hatja meg. Telitöltik az ivótülköket, termik a szogyümölcsöket.

5

Emelik poharukat a házigazdára, aki a nagy felfordulásban is gondol a hazára, az egység ügyére, befogadja az üldözötteket, akiből, remélik, még üldöző is lehet, de addig is itt megpihenhetnek, sereget gyűjthetnek, hogy kitakarítsák Grúzia pestisét, a perzsát. Isznak a holt költő lelki üdvére, Tbiliszi érsekére, a perzsaverő hős unokájára, aki eldalolta hős nagyapja sorsát, odafönt várja már a keresztény mennyország. Isznak a keresztre, az a legjobb fegyver, isznak a pápára, Rómára, egy hajtásra!, aztán a cásra, Moszkvára, szintén egy hajtásra!, az összefogásra hittestvéreikkel, a szájuk összenő az ivótülökkel.

Isznak Grúziára, a szétszabdalt hazára, amit lám, csak nem véd meg számtalan ereklye; barlangban elrejtve Ábrahám sátra, a Kisjézus jászla, katedrális alatt Krisztus tunikája. De ha a Gondviselés nem vigyáz ezekre, Iránra nem sújt le, hogyan építsenek a hittestvéreikre? Irán közel, a keresztények távol, katonákra nem számíthatnak tőlük, csak ígéretekre igazából, viszont a reményről nem te-

hetnek le. Igyanak tehát a kisebbik rosszra, nyugati szomszédjukra, az Európával küzdő oszmán birodalomra, a lazább függésre, fenékiig!

Nem, mégsem, ostobaság lenne elköteleződni egynek, Grúzia szép lány, több kérője is van; nem remélni kell, ezzel kell élni! Isznak a kellemre, a legjobb fegyverre, az oktan hősködés elvetve. Isznak az eszükre, az ügyességükre, arra, hogy a kapós Grúzia ide is ad, oda is ad, ujjá köré csavarja a birodalmakat, a fenevadak is jóllaknak, a haza is megmarad; a többférjűség az alap, erre emelik poharukat, ki kell inni, ki kell bírni! A kis népnek női a neme. A világ a hódítók háreme.

6

Remek! Én valamikor hímnős voltam, akkor jobban szaporodtam, aztán a hosszú jégkorokban eltűntek a magamfajták a Kaukázuson túl és innen. Nem is értem, hogyan, de végül fiú és lány lettem, kétivarúvá venyigésedtem. Lehet, hogy ez volt a dolgok természetes rendje, hogy a kedvezőtlen körülmények miatt a termékenységeből visszavettem. Csakhogy aztán a csupaszszerű nagyesezők, a bálvány alkotói, akiken sok növénytársamhoz hasonlóan nekem sem sikerült felülkerekednem, a hozamnövelés érdekében igyekeztek a kétneműségről, akár csak a savanyúságról, minél hamarabb leszoktatni, és a jó öreg hímnösséget rajtam is keresztülnyomni; de az már nem én vagyok, arra én nem vágyom, az az akármilyenneműség, ami a szőlőtáblákon uralkodik, nem az én világom.

Mint ahogy a haszonelvhez sem értek, botlevelű vagyok. Elég rám nézni, hogy mit kezdek a rám bízott tőkével; hogy ennyi fényt, rengeteget, amennyit a vállalkozásomhoz felveszek, mibe forgatok: még több levélbe, temérdek indakötélbe, végükön vaksi kacsokba. Minden megy az eszetlen növésbe, a tapogatózva felfelé törésbe, a termésbe pedig – abba a néhány aprócska fűrtbe, csenevész boggyóba – szinte semmi. Egészen kiszárít a felismerés: én a semmibe kapaszkodok, egyre feljebb, az ég alatt, a fák között, mint egy ugrócsoport, lombátlat: gúlát alkotok, látványosan artistáskodok, de hasznot szinte semmit sem hozok. Már azon a pár csepp nedven kívül, ami kinyerhető belőlem, amikor készül a bálvány, és a levem a nemesített utódokéval összeerjed. Benyomnak az ízalapba, de abba a nagy-nagy fordulatba, amikor a cukor átmegy alkoholba, már nemigen szólok bele, hálaisten. Ott minden levegőtlen, néhány íznyomon kívül semmi sem marad belőlem. Mint amikor egy kis nép beleolvad a birodalomba.